

TƏSVİR SƏNƏTİNDƏ SÜJET ANLAYIŞI

*Məmmədova Aybəniz Əli qızı, Kazımova Səriyə Eyvaz qızı**Gəncə Dövlət Universiteti**sebina-sabina-memmedova@mail.ru*

Xülasə: *Təsvir sənətində süjet anlayışı obrazların, hadisələrin və onların qarşılıqlı əlaqələrinin bədii ifadəsidir. Bu məqalədə süjetin bədii düşüncə sistemindəki rolu, tarixi inkişafı, klassik və müasir yanaşmalardakı yeri təhlil olunur. Süjetin formalaşmasında kompozisiya, simvolika, zaman və məkan əlaqələri geniş izah edilir.*

Bu məqalədə təsviri incəsənətdə süjet anlayışının mənası, onun inkişaf yolu, əsas komponentləri və tədrisdəki əhəmiyyəti geniş şəkildə təhlil olunur. Məqsəd süjetin sənətdə necə qurulduğunu, onun təsvir vasitələri ilə necə ifadə edildiyini və müasir dövrdə hansı yeniliklərin müşahidə olunduğunu araşdırmaqdır.

Açar sözlər: Təsviri sənət, süjet, kompozisiya, simvolika, obraz, bədii fikir.

Ключевые слова: Изобразительное искусство, сюжет, композиция, символика, образ, художественное мышление.

Keywords: Visual art, plot, composition, symbolism, character, artistic thought

Təsvir sənəti, duyğuların, fikirlərin və müşahidələrin vizual təsviridir. Bu sənət növünün əsas strukturlarından biri də süjetdir. Rəsm, qrafika, heykəltəraşlıq kimi janrlarda süjet, hadisənin və ya ideyanın konkret bədii təqdimat formasıdır. Süjet bədii ideyanın daşıyıcısı olmaqla yanaşı, tamaşaçı ilə emosional əlaqənin qurulmasında da əsas rol oynayır.

Giriş: Təsviri incəsənət insanın ətraf aləmi, duyğuları, düşüncələri və həyat tərzini vizual vasitələrlə ifadə edən bir sənət sahəsidir. Bu sahənin əsas məqsədi təkcə gözəlliyi nümayiş etdirmək deyil, həm də müəyyən fikir və məzmunu çatdırmaqdır. Bu məzmunun ifadəsində “süjet” anlayışı mühüm rol oynayır. Süjet bədii əsərin ideyasının konkretləşmiş və hadisələr zəncirində formalaşmış bədii nüvəsidir. Təsviri sənətdə süjet obrazların, hadisələrin və münasibətlərin təsviri ilə həyata keçirilir.

Təsviri sənət tarixində süjet anlayışı zamanla müxtəlif cərəyan və üslublar çərçivəsində fərqli şəkildə şərh olunmuşdur. Qədim dövrlərdən başlayaraq müasir dövrdə sənətkarlar insan həyatının müxtəlif sahələrini—mifoloji, dini, tarixi və gündəlik məqamları—süjetlərlə əks etdirmişlər.

Bu məqalədə təsviri incəsənətdə süjet anlayışının mənası, onun inkişaf yolu, əsas komponentləri və tədrisdəki əhəmiyyəti geniş şəkildə təhlil olunur. Məqsəd süjetin sənətdə necə qurulduğunu, onun təsvir vasitələri ilə necə ifadə edildiyini və müasir dövrdə hansı yeniliklərin müşahidə olunduğunu araşdırmaqdır.

Təsvir sənəti, duyğuların, fikirlərin və müşahidələrin vizual təsviridir. Bu sənət növünün əsas strukturlarından biri də süjetdir. Rəsm, qrafika, heykəltəraşlıq kimi janrlarda süjet, hadisənin və ya ideyanın konkret bədii təqdimat formasıdır. Süjet bədii ideyanın daşıyıcısı olmaqla yanaşı, tamaşaçı ilə emosional əlaqənin qurulmasında da əsas rol oynayır.

Süjetin anlayışı və mahiyyəti:

Süjet (fr. sujet – mövzu) – bədii əsərdə obrazlar vasitəsilə təqdim edilən hadisə və ya hadisələr silsiləsidir. Təsvir sənətində süjet yalnız bir hadisəni deyil, onun ətrafında cərəyan edən münasibətləri, emosiyaları, simvolik çalarları da əhatə edir. Bu, bir rəsmdə bütöv bir hekayənin vizual ifadəsidir.

Süjet anlayışı bir çox sənət nəzəriyyəçiləri tərəfindən müxtəlif aspektlərdə izah edilib. Məsələn, V. V. Kandinski süjeti daxili forma və mənə ilə əlaqələndirir. Alberti və Leonardo da Vinçi isə süjetin insani hiss və davranışların bədii ifadəsi olduğunu qeyd edirlər.

Süjetin əsas komponentləri

Süjet aşağıdakı əsas komponentlərdən ibarətdir:

Hadisə – əsərdə baş verən hərəkət və ya vəziyyət.

Obrazlar – hadisəni daşıyan əsas bədii personajlar.

Məkan və zaman – süjetin baş verdiyi şərait.

Kompozisiya – süjetin quruluş forması və vizual tərtibatı.

Bu komponentlərin harmonik birliyi təsvir sənətində süjetin effektivliyini və mənəvi təsir gücünü artırır.

Təsviri sənət növlərində süjetin tətbiqi:

Rəssamlıqda süjet:

Tarixi, dini, məişət və portret janrlarında geniş tətbiq olunur. Məsələn, Rafaelonun “Atina məktəbi” əsəri konkret süjet xəttinə malikdir.

Qrafikada süjet:

Karikatura, illüstrasiya və plakatlarda süjet daha sadə və simvolik formada təqdim olunur.

Heykəltəraşlıqda süjet:

Məzmunun plastik ifadəsi vasitəsilə həyata keçirilir. Süjet burada forma və dinamika vasitəsilə oxunur.

Süjet və kompozisiya əlaqəsi:

Süjetin bədii dəyəri onun necə təqdim olunması ilə sıx bağlıdır. Kompozisiya süjetin strukturlaşdırılmasıdır. Kompozisiyanın elementləri – mərkəz, ritm, simmetriya, işıq-kölgə – süjetin semantik oxunuşunu formalaşdırır.

Məsələn, Karavaccionun “Müqəddəs Matfeyin çağırışı” əsərində süjet kompozisiyanın dramatik işıqlandırılması və istiqamətlənmiş baxışlarla tamamlanır.

Simvolika və süjetin dərinlikləri

Süjet bəzən açıq şəkildə təqdim olunmur, simvollar və metaforalar vasitəsilə gizli mənə daşıyır. Xüsusilə ikonalar, miniatürlər və müasir avanqard sənətdə süjet simvolika ilə bəzədilir. Bu zaman tamaşaçı süjeti şərh etməli olur.

Misal: Salvador Dalinin “Ərimiş saatlar” əsərində konkret süjet yox, simvolik zaman qavrayışı süjet kimi çıxış edir.

Müasir sənətdə süjetin transformasiyası

Müasir incəsənətdə süjet daha çox konseptual yanaşmalarla təqdim olunur. Minimalizm, performans və instalyasiya kimi janrlarda süjet ənənəvi xəttini itirərək ideya formasına keçir. Bu, tamaşaçının şərh imkanlarını genişləndirir.

Nəticə

Süjet təsviri sənətdə yalnız bir hadisəni əks etdirməkdən daha artıqdır – o, bədii təfəkkürün strukturlaşmış formasıdır. Tarix boyu süjetin təqdimat formaları dəyişmiş, lakin onun sənətə verdiyi semantik dəyər dəyişməz qalmışdır. Bu səbəbdən süjet anlayışı sənət təhlilində və tədrisində əsas kateqoriyalardan biri kimi çıxış edir.

Ədəbiyyat

1. Alberti, L. B. “De Pictura”, 1435.
2. Kandinski, V. “Rəssamlıqda ruhaniyyət haqqında”, 1911.
3. Gombrich, E. “İncəsənətin hekayəsi”.
4. Bax, M. “Mənə və təsvir sənəti”.

5. Arnheim, R. “İncəsənətdə vizual düşüncə”.

ПОНЯТИЕ СЮЖЕТА В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Мамедова Айбаниз Али кызы, Казымова Сария Ейваз кызы

Резюме

Понятие сюжета в изобразительном искусстве представляет собой художественное выражение событий, образов и их взаимосвязей. В данной статье анализируется роль сюжета в системе художественного мышления, его историческое развитие, а также место в классических и современных подходах. Подробно рассматриваются такие компоненты, как композиция, символика, время и пространство.

THE CONCEPT OF PLOT IN VISUAL ART

Mammadova Aybaniz Ali, Kazımova Sariya Eyvaz

Summary

In visual art, the concept of "plot" refers to the artistic expression of events, characters, and their interrelationships. This article analyzes the role of plot in artistic thinking, its historical development, and its position in both classical and modern approaches. The components of composition, symbolism, time, and space in the formation of plot are discussed in detail.

Rəyçi: Qoşqarova Elnarə

Təsviri incəsənət kafedrasının 30 aprel 2025-ci il 08 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 24 iyul 2025-ci il